

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสภาวะโลกร้อนเป็นหนึ่งในประเด็นปัญหาที่ถูกให้ความสำคัญในระดับโลก ช่วงระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา ประเด็นเกี่ยวกับภาวะโลกร้อนอันเนื่องมาจากภาวะเรือนกระจก ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความผันผวนของภูมิอากาศ รวมทั้งภัยพิบัติธรรมชาติอย่างมากมาย หนึ่งในสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดสภาวะโลกร้อนที่ถูกกล่าวถึงอย่างมาก คือ ขยะจากอุตสาหกรรมไอที ทั้งจากภาคการผลิตสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ และรวมถึงจากขยะอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งหมดอายุการใช้งานแล้ว

ประเด็นปัญหาในการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์จากอุตสาหกรรมไอที ถูกกล่าวถึงอย่างมาก ผ่านทางบทความต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดการตื่นตัวของผู้บริโภค และภาครัฐ ที่จะให้ความสำคัญรุนแรงของประเด็นปัญหานี้ลดลง ผ่านการรณรงค์ และเผยแพร่บทความที่จะทำให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงความรุนแรงของปัญหา และลดการใช้สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ อย่างฟุ่มเฟือย และการออกกฎหมาย และกฎข้อบังคับต่าง ๆ จากภาครัฐ

การจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์อย่างเหมาะสมโดยผู้ผลิตมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต ซึ่งบริษัทผู้ผลิตสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ ในอุตสาหกรรมไอที เริ่มตระหนัก และให้ความสนใจในการจัดการประเด็นในเรื่องนี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยการลดสารเคมีอันตรายที่ใช้ในการผลิต และมีโครงการจัดการกับสินค้าของตนเองที่หมดอายุการใช้งานแล้ว

จากการสำรวจความคิดเห็นผู้บริโภคโดย กรีนพีซ ซึ่งได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยสังคม อิปซอส โมริ (Ipsos MORI) สำรวจความคิดเห็นผู้บริโภค ต่อการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ใน 9 ประเทศ รวมถึงประเทศไทย (หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 8 มิถุนายน 2006) ในส่วนของประเทศไทยนั้น อิปซอส โมริ ซึ่งเป็นหน่วยงานศึกษาประชากรในภาษาอังกฤษ ได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างอายุ 15 ปีขึ้นไปในเขตเมือง จำนวน 1,005 คน เมื่อต้นปีนี้ และพบว่า 64% เห็นว่าเป็นความรับผิดชอบของบริษัทผู้ผลิต ที่ต้องจัดการกับขยะอิเล็กทรอนิกส์ จำพวกเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล ผลสำรวจยังชี้ด้วยว่า ผู้บริโภคไทยยินดีจ่ายเงินเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 5,180 บาท สำหรับซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีระดับราคาราว 35,000 บาท หากผู้ผลิตเปลี่ยนไปใช้ส่วนประกอบที่แพงขึ้น แต่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้มีปริมาณการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นจากรายงานของศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ

เกี่ยวกับจำนวนครัวเรือนที่มีคอมพิวเตอร์ใช้งานต่อ 100 ครัวเรือน พบว่า ได้เพิ่มขึ้นทุกปี ใน พ.ศ. 2544 มีจำนวนครัวเรือนร้อยละ 5.8 ที่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้ และใน พ.ศ. 2547 ครัวเรือนที่มีคอมพิวเตอร์ใช้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11.7 โดยเพิ่มขึ้น 1.02 เท่า ภาคที่มีสัดส่วนการเพิ่มสูงสุด คือ ภาคใต้ 2.83 เท่า ส่วนกรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนการเพิ่มต่ำสุด คือ 0.31 เท่า จากข้อมูลการมีคอมพิวเตอร์ใช้งานของครัวเรือนแสดงให้เห็นถึงปริมาณการใช้คอมพิวเตอร์ในภาคครัวเรือนที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งคาดได้ว่า ในอนาคตปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์จะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ ยังพบว่าปริมาณการใช้โทรศัพท์มือถือของประชาชนในประเทศไทย มีแนวโน้มที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องทุกปี ผลที่ตามมา ได้แก่ แบตเตอรี่มือถือเก่าที่หมดอายุการใช้งานเพิ่มจาก 13 ล้านก้อน ใน พ.ศ. 2546 เป็น 18 ล้านก้อนใน พ.ศ. 2547

จากปริมาณการเพิ่มขึ้นของเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานภายในครัวเรือนและการใช้งานโทรศัพท์มือถือของประชาชนในประเทศ แสดงถึงแนวโน้มของปัญหาเกี่ยวกับขยะอิเล็กทรอนิกส์และขยะแบตเตอรี่มือถือที่มีสารอันตรายจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการของเสียจากซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในปัจจุบัน ได้มีความร่วมมือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการซากแบตเตอรี่มือถือระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อเรียกคืนซากแบตเตอรี่มือถือแล้วนำไปกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการต่อไป ซึ่งในอนาคตบริษัทผู้ค้าแบตเตอรี่มือถือ มีแนวโน้มที่จะบวกค่ากำจัดไว้ในราคาแบตเตอรี่มือถือด้วย

ปัญหาปริมาณซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพมนุษย์และสิ่งแวดล้อมอย่างมาก นอกจากนี้พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติมีจำกัด แต่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น การบริโภคย่อมเพิ่มขึ้นตาม ทำให้ขยะของเสียมีปริมาณเพิ่มขึ้นด้วย หากไม่มีการจัดการซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วอย่างเป็นระบบที่เหมาะสม จะทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งแก้ไขได้ยาก

ด้วยความกังวลในเรื่องการจัดการกับขยะของเสียที่เกิดจากเครื่องใช้ไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป โดยคณะกรรมการสหภาพยุโรปได้จัดทำร่างกฎระเบียบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ 2 ฉบับ

ประกาศใช้เป็นกฎระเบียบสหภาพยุโรป เมื่อ เดือนมกราคม 2546 มีสาระสำคัญ ดังนี้

1) Directive 2002/96/EC of The European Parliament and of the Council of 27 January 2003 on Waste electrical and electronic equipment (WEEE)

กฎระเบียบเกี่ยวกับเศษเหลือทิ้งของเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ มีผลบังคับใช้หลังจากการประกาศ 5 ปี เพื่อให้ผู้ผลิตเตรียมการ กฎระเบียบดังกล่าวกำหนดมาตรการหลักไว้ดังนี้

1. ผู้ผลิตต้องรับภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการจัดการเศษเหลือทิ้งของเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ตนเองผลิต หรือเป็นผู้นำเข้าสินค้า
2. ผู้ผลิตต้องสร้างระบบจัดเก็บ รวบรวมซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ และนำกลับมาใช้ใหม่ด้วยการ recovery / recycle / reuse

ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ที่อยู่ในขอบเขตของ WEEE และเป้าหมายการนำซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์กลับมาใช้ใหม่

ประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	recovery สำหรับ สินค้า	reuse/ recycle สำหรับ ส่วนประกอบ ของสินค้า
1. เครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดใหญ่ เช่น ตู้เย็น ตู้แช่แข็ง	ขั้นต่ำ 80%	ขั้นต่ำ 75%
2. เครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดเล็ก เช่น เครื่องดูดฝุ่น เตารีด เครื่องปั่นขนมปัง	ขั้นต่ำ 70%	ขั้นต่ำ 50%
3. คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์สื่อสาร เช่น เครื่องถ่ายสำเนา	ขั้นต่ำ 75%	ขั้นต่ำ 65%
4. เครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ เครื่องบันทึกเสียง	ขั้นต่ำ 75%	ขั้นต่ำ 65%
5. อุปกรณ์ให้แสงสว่าง เช่น หลอดไฟ	ขั้นต่ำ 70%	ขั้นต่ำ 50%
6. เครื่องมือไฟฟ้า เช่น เครื่องเจาะ เครื่องเชื่อม เครื่องเย็บ เครื่องตัดหญ้า	ขั้นต่ำ 70%	ขั้นต่ำ 50%
7. เครื่องเล่น อุปกรณ์กีฬา เช่น รถไฟฟ้า วีดีโอเกม	ขั้นต่ำ 70%	ขั้นต่ำ 50%
8. เครื่องมือแพทย์		
9. เครื่องมือควบคุม เช่น เครื่องจับควัน เครื่องควบคุมอุณหภูมิ	ขั้นต่ำ 70%	ขั้นต่ำ 50%
10. เครื่องขายอัตโนมัติ เช่น เครื่องขายเครื่องดื่ม เครื่องถอนเงิน	ขั้นต่ำ 80%	ขั้นต่ำ 75%

2) Directive 2002/95/EC of The European Parliament and of the Council of 27 January 2003 on the restriction of the use of certain hazardous substances in electrical and electronic equipment (RoHS)

กฎระเบียบสหภาพยุโรปเกี่ยวกับการห้ามใช้สารอันตรายบางประเภทในเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ได้ประกาศใช้เพื่อลดปริมาณสารอันตรายในของเสีย คณะกรรมาธิการยุโรปเชื่อว่า แม้จะมีกฎระเบียบให้ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบในการนำซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้แล้วไปจัดการ จะยังคงมีซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ถูกทิ้งปนในขยะทั่วไป และซากเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ที่ถูกจัดเก็บเพื่อนำกลับมาใช้ซ้ำ ก็ยังมีสารอันตรายที่เสี่ยงต่อสุขภาพ และทำลายสิ่งแวดล้อม การให้ใช้สารทดแทนสารอันตรายในเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ จะเป็นการปลอดภัยกว่า

กฎระเบียบสหภาพยุโรป เรื่อง RoHS เน้นการจำกัดการใช้สารอันตรายที่ต้นเหตุ โดยให้ผู้ผลิตใช้สารอื่นแทน สารตะกั่ว ปรอท แคดเมียม โครเมียม (+6) โพลีโบรมิเนทไบฟีนิล (PBB) และโพลีโบรมิเนทไดฟีนิลอีเทอร์ (PBDE) ในเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ภายในวันที่ 1 กรกฎาคม 2549 โดยครอบคลุมผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับ WEEE ยกเว้นผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องมือทางการแพทย์ และผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่สามารถหาสารทดแทนได้ในปัจจุบัน ทั้งนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงชนิดของสารอันตรายที่ห้ามใช้และประเภทผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยกเว้น ขึ้นกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี

ปริมาณสารอันตรายที่ได้รับการยกเว้นให้ใช้ในเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ต่อไปนี้

- 1) ปรอท ใน Compact fluorescent lamps ในปริมาณไม่เกิน 5 มิลลิกรัมต่อหลอด
- 2) ปรอทในหลอดฟลูออเรสเซนต์ แบบตรงสำหรับใช้งานทั่วไป
 - หลอดไฟที่ใช้ Halophosphate ให้มีปรอทได้ไม่เกิน 10 มิลลิกรัมต่อหลอด
 - หลอดไฟที่ใช้ Triphosphate ที่มีช่วงชีวิตปกติ ให้มีปรอทได้ไม่เกิน 5 มิลลิกรัมต่อหลอด
 - หลอดไฟที่ใช้ Triphosphate ที่มีช่วงชีวิตยาว ให้มีปรอทได้ไม่เกิน 8 มิลลิกรัมต่อหลอด
- 3) ตะกั่วที่ผสมในแก้วของหลอดภาพ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และหลอดฟลูออเรสเซนต์
- 4) ตะกั่วที่ผสมในโลหะอัลลอย - อัลลอยของตะกั่วและเหล็ก ให้มีตะกั่วได้ไม่เกิน 0.35% โดยน้ำหนัก
 - อัลลอยของตะกั่วและอลูมิเนียม ให้มีตะกั่วได้ไม่เกิน 0.4% โดยน้ำหนัก
 - อัลลอยของตะกั่วและทองแดง ให้มีตะกั่วได้ไม่เกิน 4% โดยน้ำหนัก
- 5) ตะกั่วในสารบัดกรีชนิดจุดหลอมเหลวสูง ตะกั่วบัดกรีในเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่าย หน่วยเก็บข้อมูล และชุดเก็บข้อมูล ตะกั่วบัดกรีในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่ใช้สำหรับสวิตซ์
- 6) แคดเมียม ในการเคลือบผิวหน้าเพื่อป้องกันการกัดกร่อน
- 7) โครเมียม (+6) ในการป้องกันการกัดกร่อน

ระเบียบประชาคมยุโรปว่าด้วยซากผลิตภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

กำหนดหลักการให้ผู้ผลิต (ครอบคลุมทั้งผู้ผลิตสินค้าและผู้นำเข้า) จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการเกี่ยวกับซากของผลิตภัณฑ์ที่หมดอายุการใช้งานแล้ว โดยได้กำหนดขอบเขตของสินค้าไว้เป็น 10 ประเภท คือ เครื่องใช้ขนาดใหญ่ที่ใช้ในครัวเรือน เครื่องใช้ขนาดเล็กที่ใช้ในครัวเรือน อุปกรณ์ โทรคมนาคม อุปกรณ์สำหรับใช้อุปโภค อุปกรณ์ให้แสงสว่าง เครื่องมือไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ของเด็กเล่น ระบบอุปกรณ์ เครื่องมือทางการแพทย์ เครื่องมือวัด หรือควบคุมต่าง ๆ อุปกรณ์จำหน่ายเครื่องดื่มอัตโนมัติ ซึ่งระเบียบนี้ประกอบ ด้วยข้อเสนอแนะ 2 ฉบับคือ

1) ข้อเสนอสำหรับระเบียบเกี่ยวกับการจัดการเศษเหลือทิ้งของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ (Proposal for a Directive on Waste Electrical and Electronic Equipment : DWEEE) เป็นข้อเสนอแนะที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้อายุการใช้งานเพิ่มขึ้น ส่งเสริมให้มีการนำมาใช้ใหม่ (reuse/recycling) มีการคืนสภาพ(recovery) และเพื่อลดความเสี่ยงและผลกระทบที่จะมีต่อสภาวะแวดล้อม อันเกิดจากการกำจัดและทำลายซากผลิตภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีเป้าหมายของการคืนสภาพ อยู่ระหว่างร้อยละ 60-80 และเป้าหมายของการนำมาใช้ใหม่ อยู่ระหว่างร้อยละ 50-75 ของน้ำหนักเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์นั้น โดยขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์

2) ข้อเสนอสำหรับระเบียบว่าด้วยการจำกัดการใช้สารที่เป็นอันตรายบางประเภทในเครื่องมือเครื่องใช้ไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ (Proposal for a Directive on the Restriction of the Use of Certain Hazardous Substances in Electrical and Electronic Equipment: DRoHS) คือข้อเสนอให้ใช้สารอื่นทดแทนโลหะหนักที่เป็นอันตราย ซึ่งได้แก่ ตะกั่วปรอท แคดเมียม โครเมียม สารประกอบที่มีคลอรีน หรือโบรมีน (CFC, PCBs, PVC) และ สารดับเพลิงที่มีโบรมีน (brominated flame retardants) บางประเภท ร่างระเบียบประชาคมยุโรปว่าด้วยซากผลิตภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ฉบับสุดท้าย (ครั้งที่ 6) ได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะจาก คณะกรรมาธิการสหภาพยุโรป (European Commission) เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2543 และให้ใช้เป็น "ข้อเสนอ (Proposal)" ของคณะกรรมาธิการ เพื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี (Council) และสภายุโรป (European Parliament) ในการพิจารณาออกเป็นระเบียบของสหภาพยุโรปต่อไป และเมื่อประกาศเป็นระเบียบแล้ว ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปแต่ละประเทศจะต้องออกกฎหมายของประเทศของตนให้เป็นไปตามระเบียบดังกล่าวภายในเวลา 18 เดือน

ร่างระเบียบของสหภาพยุโรปว่าด้วยสารเคมี

คณะกรรมการสหภาพยุโรป ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับสารเคมีและร่างระเบียบควบคุมการใช้สารเคมีเผยแพร่ในสมุดปกขาว เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ซึ่งต่อมาได้ปรับปรุงเป็นร่างกฎหมายเสนอต่อสภาและคณะมนตรียุโรป และคาดว่าจะผ่านการพิจารณาประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ในปี พ.ศ. 2549 ร่างระเบียบของสหภาพยุโรปว่าด้วยสารเคมี (REACH) หมายถึง

- 1) Registration การจดทะเบียนสารเคมีโดยยื่นเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีอย่างครบถ้วน
- 2) Evaluation การตรวจสอบและประเมินรายงานการศึกษาถึงอันตรายและความเสี่ยงในการผลิตและใช้สารเคมีที่ผู้ยื่นจดทะเบียนเสนอ
- 3) Authorization การขออนุญาตผลิตหรือใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายมาก (Very high concern) อย่างมีเงื่อนไข เพื่อลดความเสี่ยงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม
- 4) Restriction การจำกัดการผลิต การใช้หรือจำหน่ายสารที่เป็นอันตรายมาก การควบคุมสารเคมีของสหภาพยุโรปมีสาระสำคัญเชิงนโยบาย คือ ควบคุมการใช้สารเคมีทุกประเภทด้วยระบบเดียว (Single System) โดยใช้ระเบียบ REACH ซึ่งควบคุมการใช้สารเคมีรวมถึงสินค้าที่มีสารเคมีเป็นส่วนประกอบหรือ ผลิตด้วยสารเคมี (substance in article) ด้วย และกำหนดให้มีการถ่ายทอดข้อมูลของสารเคมีและการประเมินความเสี่ยงให้กันและกันระหว่างผู้ประกอบการอุตสาหกรรมทั้งต้นน้ำและปลายน้ำภายในลูกโซ่กระบวนการ (supply chain) ด้วยเอกสารข้อมูลความปลอดภัย (safety data sheet) และให้ผู้ขออนุญาตใช้สารเคมีรายการเดียวกันใช้ข้อมูลร่วมกันเพื่อลดความซ้ำซ้อนและใช้สัตว์ทดลองการประกาศใช้ระเบียบของสหภาพยุโรปว่าด้วยสารเคมีจะทำให้เกิดผลกระทบมากมาย ผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบมีทั้งที่อยู่ในและนอกกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปเพราะมีการควบคุมผลิตและใช้สารเคมีที่มีความเสี่ยงสูงอย่างเข้มงวด และผู้ผลิตต้องรับภาระในการค้นคว้าทดลองเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับสารเคมี สำหรับผู้ประกอบการของไทยถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นผู้ส่งสินค้าของตนเข้าไปขายในตลาดร่วมยุโรป ก็ต้องเตรียมการในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติอันตรายและพิษต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของสารเคมีที่ใช้ในการผลิตไว้ให้พร้อมหากต้องการแข่งขันในตลาดโลกได้

ประเทศไทยก็ได้มีความพยายามจากภาครัฐที่จะดูแลในเรื่องการจัดการกับการใช้สารเคมีอันตราย และของเสียอันตรายในเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยมีการออกกฎหมายมาเพื่อบังคับผู้ผลิตดังนี้

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

นอกจากกฎหมายที่มีอยู่แล้ว ปัจจุบันได้มีการเสนอกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสารอันตรายและของเสียอันตราย เช่น

1) กฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมลพิษโดยให้ชื่อว่า “พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารจัดการมลพิษ” ซึ่งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของร่างกฎหมายนี้คือ เพื่อให้การจัดการมลพิษเป็นไปอย่างมีเอกภาพ เกิดประสิทธิภาพ คุ่มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ และเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยให้รัฐมนตรี (ได้แก่ นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) มีอำนาจให้คำ แนะนำข้อเสนอแนะ ตรวจสอบการจัดทำแผนการจัดการมลพิษที่ส่วนราชการนั้นจัดทำขึ้นตามอำนาจหน้าที่ และติดตามการดำเนินการตามกฎหมายของส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้ในร่างกฎหมายยังได้กำหนดว่าการจัดทำแผนเพื่อการจัดการมลพิษในท้องที่ใดที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงให้ส่วนราชการที่จัดทำแผนดังกล่าวเปิดเผยข้อมูลให้กับประชาชนให้มากที่สุด และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนที่จะมีมติในเรื่องนั้น ๆ อีกด้วย ซึ่งแม้ว่าพระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา 29 ประกอบมาตรา 34 มาตรา 35 มาตรา 46 มาตรา 48 และมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่นับได้ว่ากฎหมายฉบับนี้จะ เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญในการจัดการปัญหามลพิษในประเทศไทย

2) กฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของเสียอันตรายจากซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว โดยให้ชื่อว่า “ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการของเสียจากซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว” ซึ่งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของร่างกฎหมายนี้ คือ การสร้างกลไกการบริหารและกองทุนสำหรับการจัดการของเสียอันตรายจากซากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วโดยใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ อันได้แก่ ภาษีสิ่งแวดล้อมในรูปของการเก็บค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ (product charge) การรับซื้อคืนซากผลิตภัณฑ์ การให้เงินอุดหนุน และกั๊ยมแก่การประกอบกิจการรีไซเคิลที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับมาตรการบังคับและควบคุม (Command and control) รวมทั้งการใช้มาตรการทางสังคมในการรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เพื่อสร้างแรงจูงใจและก่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการของเสียที่เกิดจากการทิ้งผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ใช้แล้ว มาตรการที่ใช้จะส่งเสริมให้ประชาชนแยกทิ้งขยะอันตรายจากขยะทั่วไป และนำผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วมาคืน เงินที่ได้จากค่าธรรมเนียมจะนำเข้ากองทุนเพื่อบริหารระบบต่อไป หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการดำเนินการตามร่างกฎหมายใหม่ดังกล่าวทั้ง 2 ฉบับ คือ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยประสานความร่วมมือกับกระทรวงการคลังและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการภายในกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากขยะอิเล็กทรอนิกส์ ของกลุ่มธุรกิจไอที ทั้งจากกระบวนการผลิต และซากเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ใช้แล้ว เป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่ถูกสนใจทั้งจากในส่วนของผู้บริโภค และภาครัฐ ผ่านการออกกฎระเบียบ หรือกฎหมายดังรายละเอียดที่กล่าวถึง ดังนั้นบริษัทต่าง ๆ ในกลุ่มธุรกิจไอทีจึงให้ความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาถึงการจัดการประเด็นของผู้บริหารงานด้านประชาสัมพันธ์ของบริษัทในกลุ่มธุรกิจไอทีในประเทศไทย โดยเน้นในด้านสิ่งแวดล้อม และศึกษาถึงการกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการประเด็น และการจัดการเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรในด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับทราบถึงความพยายามในการที่จะลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเนื่องจากผลผลิตของบริษัท

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงการปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ทางด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ขององค์กรธุรกิจไอทีให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทั่วไปในยุคปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมเรื่องขยะอิเล็กทรอนิกส์ ขององค์กรธุรกิจไอที
3. เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการประเด็นเรื่องขยะอิเล็กทรอนิกส์ ของแต่ละองค์กรในกลุ่มธุรกิจไอที

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการศึกษาขององค์กรธุรกิจกลุ่มไอทีที่ดำเนินงานในประเทศไทย และยังคงดำเนินอยู่ในปี พ.ศ. 2550 ที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นการอ้างอิงจากการจัดอันดับบริษัทที่รักษาสิ่งแวดล้อมของ Greenpeace ที่จัดทำในเดือนมิถุนายน 2007 โดยเป็นกลุ่มองค์กรตัวอย่างที่มีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกศึกษาจำนวน 3 องค์กรดังต่อไปนี้ คือ

- 1) บริษัท พานาโซนิค (ประเทศไทย) จำกัด

- 2) บริษัท โตชิบา (ไทยแลนด์) จำกัด
 - 3) บริษัท โมโตโรล่า (ประเทศไทย) จำกัด
2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง ในด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ และผู้รับผิดชอบที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย การวางแผน ด้านการดำเนินงาน ประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการประเด็นเรื่องขยะอิเล็กทรอนิกส์
 3. ขอบเขตของระยะเวลาในการวิจัย
การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาศึกษาทั้งสิ้น 14 เดือน เริ่มตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ. 2550 – เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551

นิยามศัพท์

การดำเนินงานประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการประเด็น (Issues Management)

หมายถึง การจัดการประเด็นปัญหา เป็นกระบวนการจัดการให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ขององค์กร ได้มาร่วมกันกำหนดประเด็นสาธารณะ หรือหาหนทางแก้ปัญหาที่เกิดจากนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อองค์การ และการจัดการประเด็นปัญหาจะเป็นงานเชิงรุก ที่มีประสิทธิภาพ และไปกันได้ดีกับงานกิจกรรมนโยบายสาธารณะ (Public Affairs) ซึ่งเป็นงานที่ ทำขึ้นเพื่อแก้ปัญหา หรือรองรับเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแล้ว

ขยะอิเล็กทรอนิกส์ หรือ Electronic Waste (E-Waste) หมายถึง อุปกรณ์

อิเล็กทรอนิกส์ที่หมดอายุการใช้งานจากสภาพที่ชำรุดไปตามกาลเวลา เนื่องจากอายุการใช้งาน ของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และจากอายุการใช้งานที่สั้นลงอันเป็นผลจากค่านิยมที่เปลี่ยนไป เช่น คอมพิวเตอร์, โทรศัพท์มือถือ และแบตเตอรี่

กลุ่มธุรกิจไอที (Information Technology Industry) หมายถึง กลุ่มบริษัทผู้ผลิตสินค้า

อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

การจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) หมายถึง ชุดการตัดสินใจ และการ

ปฏิบัติการต่าง ๆ ทางด้านการจัดการซึ่งจะเป็นตัวกำหนดการดำเนินงานระยะยาวของบริษัท ประกอบด้วย การตรวจสอบสภาพแวดล้อม (Environmental scanning) ทั้งภายใน และภายนอก องค์กร การจัดทำกลยุทธ์ (Strategic formulation) ซึ่งเป็นแผนกลยุทธ์ หรือแผนระยะยาว การ

ปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategy implementation) และการประเมินผล และการควบคุม (Evaluation and control)

กระบวนการทัศน์ หมายถึง มโนทัศน์ (Concepts) ค่านิยม (Value) การรับรู้ (Perceptions) และการปฏิบัติ (Practices) ที่ชุมชน (Community) หนึ่งมีหรือกระทำร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดวิสัยทัศน์ (Vision) แห่งความเป็นจริง ที่เป็นพื้นฐานของการจัดระบบตนเองของชุมชนนั้น (Capra, 1986: 3)

การตลาดเพื่อโลกสีเขียว (Green Marketing) หมายถึง กิจกรรมทั้งหมดที่ออกแบบมาเพื่อสร้าง และอำนวยความสะดวกให้เกิดการแลกเปลี่ยน และทำให้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นของมนุษย์ โดยการแลกเปลี่ยนอย่างสมัครใจ ทั้งผู้ซื้อ และผู้ขายได้รับประโยชน์อันพึงได้ คำนียามนี้ยังรวมถึงการปกป้องสภาวะแวดล้อม โดยพยายามที่จะลดผลกระทบที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อมลภาวะจากการแลกเปลี่ยนให้ได้มากที่สุด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลที่เป็นแนวทางสำหรับองค์กรธุรกิจ ในการประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการประเด็นต่าง ๆ ในการประชาสัมพันธ์ในองค์กร
2. เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผน ในการจัดการเชิงกลยุทธ์ของแต่ละองค์กร ในการปรับกระบวนการทัศน์ใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ทั่วไปในยุคปัจจุบัน